

Deus justitiam infundit, et remotus ille concursus praecedentium dispositionum accidentarius est. Cujus signum etiam est, quia sine illis potest Deus subito disponere perfecte ac proxime peccatorem ad justitiam, juxta doctrinam D. Thomæ, quæst. 413, artic. 7, et nihilominus tunc etiam infundit justitiam intuitu proximæ dispositionis; nam sic justificavit Paulum, quia statim credit et conversus est, vel Magdalenam, quia dilexit multum. Altera item pars supra expugnata est, quia per eam negatur ultimam dispositionem ad gratiam esse veram dispositionem præparantem hominem ad infusionem gratiæ, et consequenter etiam negatur illa causalis propositio: *Peccatori infunditur gratia, quia est contritus*, et similiter negatur uni infundi majorem gratiam, quia melius est dispositus quam alter, quæ omnia minus consonant veritati et Concilio Tridentino, ut supra ostensum est.

26. *Confirmatur exemplo.* — Confirmatur hoc et declaratur exemplo adducto de gratia excitante seu vocatione, nam Deus illam præbet homini ut convertatur, et alicui dat vocationem congruam intuitu futuri consensus, non quia ille futurus est, sed ut fiat, et ob hanc ipsam causam talis consensus, etiamsi in eodem instanti fiat, non est dispositio ad vocationem, ut idemmet auctor ibidem fateretur, et 1 part., disput. 91, cap. 6; ergo, si hoc tantum modo gratia infunditur intuitu ultimæ dispositionis, ut futuræ, et ut fiat, plane illa non est dispositio præparans, sed est quædam operatio consequens, tanquam finis intentus per talem infusionem; consequens autem est omnino falsum, ut sæpe ostensum est; ergo dicendum omnino est Deum infundere gratiam peccatori in ordine ad contritionem, non ut futuram, ut illam faciat, sed ut præsentem, et secundum naturæ ordinem jam factam. Unde consequenter dicendum est Deum, eo momento in quo gratiam habitualis infundit, intueri scientia visionis (ut ita rem declarem) in homine contritionem, priusquam illi gratiam infundat; hac enim ratione dicitur justificare peccatorem, quia contritionem habet, juxta illud: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies; et illud: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et hinc ulterius evidenter concluditur, in eodem signo naturæ intueri Deum in homine aliquod principium gratiæ adjuvantis distinctum ab habitu, et prius illo, a quo proxime fit contritio, et quod ordine naturæ

ipsam contritionem similiter antecedit, quodque datur peccatori ut conteratur, et non quia contritus est. Ab illo ergo principio, simul cum voluntate et supernaturali concurso Dei procedit effective contritio, non ab habitu gratiæ; hæc enim consecutio supra contra Sotum, qui ratione coactus antecedens negare non potuit, late probata est.

27. *Ab augmento habitus declaratur.* — *Quorundam responsio.* — *Respsuitur Alcarez, de Auxil., disp. 66, num. 8, et disp. 68, num. 16.* — Quarto, potest idem declarari exemplo augmenti habitus charitatis per actus ipso habitu intensiores; nam habitus qui fit intensior per actum intensiorem non concurrit effective ad actum intensiorem per illos gradus intensionis et augmenti, quos per ipsummet actum acquirit; ergo nec habitus, ut primo infusus ratione actus, potest talem actum effective producere. Consequentia videtur evidens a paritate rationis, nam actus intensior non aliter est causa intensionis habitus quam dispositive et meritorie, et hoc satis est ut intensio habitus non possit esse principium effectivum intensionis actus; sed primus actus est etiam dispositio ad primam infusionem habitus, et suo modo meritum ejus; ergo est eadem utriusque ratio. Nam quod meritum augmenti habitus per intensiorem actum sit perfectum et de condigno, meritum autem infusionis primæ gratiæ per dispositionem proximam ad illam sit imperfectum seu impetratorum, hoc (inquam) discrimen vim illationis non minuit, quia utrumque meritum suum principium presupponit, et ideo in utroque merito et in impetratione æque verum est præmium meriti non posse esse principium ejusdem meriti, nec dare actioni valorem ad merendum vel impetrandum seipsum. Hoc autem exemplum aliqui evacuant negando assumptum; dicunt enim habitum charitatis, etiamsi fiat intensior per actus intensiores, nihilominus per illos met gradus intensionis sibi additos esse principium efficiens illam majorem intensionem in actu, quia habitus remissus non potest intensiorem actum efficeri, nisi fortasse per modum instrumenti actus intensior sit ab homine operante per habitum connaturali modo, ut agens primum principale, et non tantum instrumentale. Ita sentit Bannes secunda secundæ, quæst. 24, articulo sexto, dub. 2, ad 7. Sed est singularris sententia, quam etiam recentiores Thomistæ impugnant, quia repugnat principiis de merito, ut declaratum est, et latius dicetur in

libr. 42. Quomodo autem habitus infusus possit efficere actum intensiorem, in libro sequenti explicaturi sumus.

28. *Simile.* — *Evasio expellitur.* — *Probabile est contritionem in sacramento producere effective gratiam.* — Quinto, idem confirmamus ac declaramus exemplo habituum acquisitorum, quia fieri non potest ut actus, per quem habitus acquiritur, effective sit ab ipso habitu; ergo nec actus supernaturalis, ratione cujus infunditur habitus, fit effective ab ipso habitu. Video statim esse obviam responsum, negando consequentiam et rationem assignando, quia actus effective producit habitum acquisitum, actus vero supernaturalis non ita facit suum habitum. Sed differentia imprimis est incerta, quia et de actibus infusionis, qui sunt dispositiones proximæ ad habitum infusum vel ad intensionem ejus, aliqui dixerunt effective producere vel intendere habitum, ut sequenti libro videbimus; et de habitibus acquisitis aliqui docuerunt non produci effective per actus, sed dispositio tantum, qui nihilominus pro certo habent tales actus præcedentes ordine naturæ non fieri ab habitu acquisito per eos, quia, eo ipso quod actus supponi debet in potentia ut habitus inducatur, necessario sequi existimant non posse habitum efficere actum, quidquid sit de efficiencia actus in habitum, quia si actus supponitur, etiam ut dispositio, eo ipso supponitur existens, et productus a potentia vel aliquo alio principio distincto et priori quam sit habitus, ac proinde non posse fieri ab habitu. Deinde (quod maxime ad rem pertinet), etiamsi verum sit illud discrimen, non obstat efficacia argumenti, quia non tam consideranda est actualis effectio actus infusi in habitum quam aptitudinalis (ut sic dicam), quantum est ex parte modi præexistendi ante habitum, qui ex ea parte sufficeret ad efficiendum habitum, si aliunde haberet actus sufficientem perfectionem aut vim activam ad habitum producendum; nam hinc optime concluditur æquiparatio, ut per se notum est. Et declarari potest in hunc modum, quia, si ponamus peccatorem contritum, qui per sacramentum justificatur, in eodem instanti conteri in quo gratiam sacramentalem recipit, tunc probabile satis est illam contritionem, ut partem sacramenti, effective producere gratiam, ut sentit D. Thomas, 3 part., quæst. 89, artic. 4, ad 2, et in 4, distinct. 17, quæst. 2, artic. quinto, quæstiunc. 1, in corpore, et ad 1, et quæst. 28 de Veritat., articul. 8, ad

2; ergo contritio nunc fit ab homine cum auxilio gratiæ, ut de se habeat modum existendi aptum ad efficiendam ipsam gratiam, si aliunde non repugnaret. Et hoc certe supponere videntur omnes auctores disputantes quæstionem illam, cur actus infusus non inducat effective suum habitum; nullus enim rationem ex eo sumit quod talis actus sit ab habitu, sed supponendo potius in actu existentiam independentem ab efficiencia habitus, alias rationes queruntur cur non sit effectivus illius.

29. *Ratio philosophica.* — *Augetur ratio ab exemplis.* — Ultimo, addi potest generalis et philosophica ratio. Quia effectus causæ efficiens non potest esse realis causa sue causæ, neque in genere efficiens causæ, neque in alio genere causæ quæ existentiam realem ad causandum in ipsa causa requirat, sed solum in genere causæ finalis, quæ ad causalitatem suam non requirit existentiam in re, sed tantum in apprehensione. At vero actus primæ contritionis vel dilectionis est talis causa habitualis gratiæ, ut ad causandum requirat existentiam realem priorem suo effectu; ergo impossibile est hanc eamdem dispositionem esse effectum ejusdem gratiæ habitualis in genere efficiens, seu, e converso, impossibile est habitum gratiæ esse causam efficientem actus disponentis proxime subjectum ad infusionem ejusdem gratiæ. Major videtur per se nota ex terminis, quia causa efficiens ideo non potest immediate efficere suum esse, quia ut efficiat supponitur actu et simpliciter existens, agit enim in quantum est in actu; ergo eadem ratione non potest efficere aliquam causam realem sui esse, quæ debeat supponi realiter existens. Patet consequentia, tum quia si non potest efficere suum esse, quia supponit illud, multo minus potest efficere esse suæ causæ, quod in illa ante suum proprium esse supponit; tum etiam quia alias, saltem mediate, esset causa realis sui esse; nam efficiendo, verbi gratia, dispositionem necessariam ad suum esse, effective pararet viam ad sui productionem, quod non minorum repugnantiam involvit; sicut non minus repugnat aliquem generare patrem aut avum suum quam immediate generare seipsum; similiter ergo non magis repugnat formam inducere seipsum in materiam, quam effective disponere et preparare materiam ad sui receptionem. Nam quod, in illa causa media, mutetur causalitas efficiens in dispositivam, parum refert, cum in causa etiam disponente

prærequiratur existentia, quæ dicitur esse effective ab ipsa forma. Secus vero est in causa finali, quia ut causet non supponitur facta nec existens, et ideo Aristoteles solum inter finem et efficiens posuit mutuam habitudinem prioris et posterioris in illis diversis generibus causarum, et ad summum extenditur ad causalitatem materialem et formalem, ut infra explicabo, et speciale rationem reddam; non tamen potest habere locum inter actum seu qualitatem quæ sit realis dispositio præparans subjectum ad introductionem formæ, et formam quæ sit vera causa efficiens talis dispositionis, quia talis dispositio supponitur actu disponens; non disponit autem nisi ut realiter existens, et producta in subjecto, illudque informans; et ideo non potest in illo fieri a forma ad quam disponit, alias vel fieret a forma quæ nondum est, vel forma effective præpararet subjectum ad sui introductionem, et sic vel præpararet illud antequam in illo esset, et consequenter antequam esset, quod est contra rationem efficientiæ, vel postquam in illo existeret, quod est contra rationem dispositionis præparantis materiam, nam jam supponeretur forma inducta in materia nondum præparata.

36. *Evasio, ejusque responsio.* — Soto, 2 Phys., q. 3; Alvar., de Auxil., disput. 66, num. 8. — Dicunt vero aliqui non necessario supponi existentiam actualem in causa disponente ut sic, quia causa disponens materialis est, materia autem potest causare antequam intelligatur esse, ut quidam Thomistæ dicunt, quia materia non causat ut est in actu, sed ut est in potentia. Respondeo falsum esse assumptum, etiam in causa materiali maxime propria, quæ est materia, nam etiam illa non potest intelligi causans nisi intelligatur existens et producta ab aliqua efficiente causa; nam, licet dicatur causare, ut est in potentia ad formam, non tamen potest causare, nisi ut est actu secundum actum quem entitativum vocant. Quicquid vero sit de propria et pura materiali causa, de dispositione reali est id evidentissimum; nam, licet dispositio dicatur reduci ad propriam causam materialem, quatenus præparat subjectum, et ex parte illius se tenet, in re tamen ipsa disponit subjectum actuando illud, et dando illi aliquid esse, sicut calor, verbi gratia, disponit lignum calefaciendo illud formaliter; disponit ergo actuando in suo genere; ergo non potest intelligi causa sic disponens nisi intelligatur existens, et consequenter producta, seu jam

educta de potentia subjecti. Quod in præsenti est evidenter, quia dispositio non solum est actus actuans et informans potentiam, sed etiam est actus secundus et ultimus, qui maximam actualitatem requirit; est etiam actus vitalis et liber, qui intime includit efficienciam hominis disponentis se ad gratiam, et ita talis dispositio non solum requirit actualem existentiam et realem productionem, sed etiam supponit principium effectivum sui ipsius jam præexistens, et in actu primo constitutum, unde impossible est ut sit, vel praetelligatur constitutum per ipsummet habitum ad quem talis actus disponit; ergo talis dispositio, ut sit et fiat, supponit principium effectivum talis actus, in quo habitus non includatur, et a quo actus disponens sufficienter et actualiter procedat, et consequenter habitus postea inditus ratione talis actus illum amplius efficere non potest, ut satis contra Sotion probatum est.

31. *Exclusio evasionis.* — Solum superest excludenda evasio: posset enim aliquis dicere, optime quidem ex dictis concludi gratiam habitualem, quæ est in essentia animæ, non esse principium effectivum ultimæ dispositionis ad ipsam, nihilominus tamen cum hoc posse consistere, ut actus elicatur ab habitu infuso operativo sibi proportionato, ut actus dilectionis ab habitu charitatis, et actus contritionis seu detestationis a virtute poenitentiæ, quia respectu illorum non est necesse ut actus præcedant habitus per modum dispositionum. Et ita sentit ac limitat suam sententiam Cano, dicta Relect. de Pœnit., part. 1, ad 4. Sed merito ab aliis etiam Thomistis rejicitur, facile enim illa evasio præcluditur. Nam quod attinet ad habitus charitatis et poenitentiæ, qui maxime possent ultimam dispositionem ad gratiam efficere, illi sunt veluti proprietates consequentes gratiam, tanquam essentialiem formam, ut in superioribus ostensum est cum D. Thoma 1. 2, quest. 110, artic. 4, ad 1 et 2, et ideo actus, qui sunt ultima dispositio ad infusionem gratiæ habituallis, a fortiori sunt dispositiones præviæ ad habitus illarum virtutum, nam dispositio ultima ad formam consequenter disponit ad proprietates consequentes formam. Item gratia prius natura infunditur homini quam charitas, verbi gratia; ergo dispositio quæ ordine naturæ antecedit gratiam in ratione prævia dispositio, multo magis antecedit charitatem, præparatque voluntatem ad illius infusionem et receptionem; ergo, sicut non potest gratia

antecedere actum disponentem ad illam, ita multo majori ratione non potest antecedere charitas, ut principium efficiens illam dispositionem. Denique rationes probantes non induci gratiam, nisi in subjecto disposito, æque procedunt de habitu charitatis, quia commensuratur dispositioni recipientis, et infunditur habenti talem dispositionem, et non alteri carenti illa, unde etiam ille habitus supponit principium sufficiens ad talem dispositionem efficiendam, priusquam intelligatur habitus charitatis infusus; ergo non potest esse principium efficiens talem dispositionem. Et hæc ratio eadem proportione procedit de habitu poenitentiæ, et de omnibus aliis habitibus qui gratiam consequuntur.

32. *Ita habet habitus spei.* — *De fide, pia que affectione.* — De habitu etiam spei, si aliquando infunditur prius tempore quam gratia, eodem modo procedit ratio, vel per illationem magis immediatam. Quia talis infusio non potest contingere nisi homini adulto, nam infantes nullum habitum infusum recipiunt, nisi cum perfecte justificantur. Homini autem adulto non infunditur habitus nisi per actum, tanquam per dispositionem præviæ ac proportionatam, ut rationes etiam factæ probant; ideo enim habitus spei infunditur huic potius quam illi, quia hic sperat actualiter, et non ille; et similiter infunditur habitus spei magis vel minus perfectus pro ratione dispositionis; ergo procedit eadem ratio, ob quam talis actus non potest fieri a tali habitu, quia supponit factus. In fide vero aliquid peculiare inventur; nam in fide duo sunt actus, unus voluntatis, et alter intellectus, et actus voluntatis est prior, et quando est efficax, ut esse debet, necessario inducit assensum intellectus, et utrique actui suus habitus respondet, ut supra vidimus. In actu ergo et habitu voluntatis procedit eadem ratio quæ in aliis virtutibus infusis. Nam voluntas credendi est necessaria dispositio in adulto ad infusionem habitus piaæ affectionis, et inde fieri non potest ut illa voluntas prima sit effective ab habitu, ad quem disponit, propter rationes factas. De actu vero intellectus non videtur necessarium ut primus assensus fidei sit dispositio ad infusionem intellectualis habitus fidei, nam voluntas credendi videtur sufficiens dispositio, ut ratione illius Deus infundat statim intellectui lumen habituale fidei quo illi voluntati obediatur, et primum actum credendi eliciat; nam isto modo cessat repugnantia, quia tunc actus ille non est dispositio, neque

in illo genere prior quam intellectualis habitus fidei. Qui modus dicendi est probabilis, sed incertus; nam facile potest quis dicere etiam primum actum credendi esse dispositionem proximam ad lumen habituale fidei, et qui hoc senserit consequenter negare debet efficientiam in tali habitu, ut ex principiis positis facile constat.

CAPUT XIII.

FUNDAMENTIS CONTRARIA SENTENTIA SATISFIT.

4. *Triplicer exponitur locus Joan.* — Reliquum est ut fundamentis prioris sententiae satisfaciamus, et imprimis ad loca Scripturæ, ex quibus illud Joan.: *Non quia nos dilexerimus Deum, sed quoniam prius ipse dilexit nos*, etc., non intelligitur de dilectione qua nos diligit Deus, gratiæ habitum infundendo, sed ad litteram loquitur Joannes de illa maxime dilectione et charitate Dei erga nos, *quaæ in hoc apparuit* (ut inquit), *quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum*. Quæ charitas inde major ostenditur, quod non fuit ex meritis nostris, sed ex pura Dei benignitate. Et hoc est quod ait: *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum*, utique ut propterea nobis filium suum unigenitum dederit, *sed quoniam prior ipse dilexit nos, et misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Possunt etiam verba illa ad dilectionem prædestinationis et electionis divinæ, qua prius nos dilexit quam illum dilexerimus, applicari. Denique, licet applicentur verba illa ad justificationis ordinem, non oportet intelligi de dilectione Dei per infusionem gratiæ habitualis, sed de dilectione qua nos congrue vocat et prævenit ut ad illum convertamur; hæc enim est prima dilectio Dei erga peccatorem in ordine executionis, ut sic dicam, et ex illa sequitur ut homo diligit Deum convertendo se ad ipsum, et inde subsequitur conversio Dei ad hominem per dilectionem qua illi habitualem gratiam infundit. Et in hoc sensu allegat Augustinus locum illum in libro de Gratia Christi, capite 26, et sæpe alias; et Prosper, epist. ad Ruffin.

2. *Solutio secundi.* — Ad secundum testimonium, quod fides per charitatem operatur, respondet etiam in conversione peccatoris per dilectionem super omnia, et contritionem, fidem per charitatem operari, non quia jam operetur per habitum charitatis, sed quia et ad actum ipsum charitatis impellit, illumque